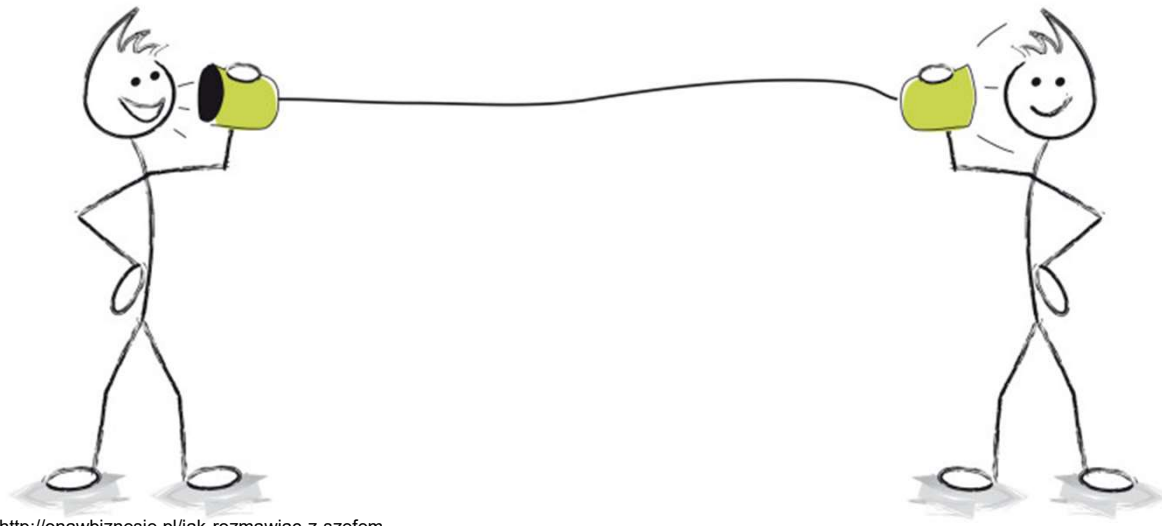

JAK SKUTECZNIE SIĘ KOMUNIKOWAĆ?

- o komunikacji nauczyciela
z uczniem

Monika Wójcik

<http://onawbiznesie.pl/jak-rozmawiac-z-szefem>

*"Nauczyciele i uczniowie to dwie uzupełniające się
zmiennie;
żadna nie byłaby tym, czym jest, bez obecności tej
drugiej"*

Jonathan Edwards

- Każdy z nas doświadcza w swoim życiu problemów z komunikacją z drugim człowiekiem - dzieckiem, rodzicem, siostrą, bratem, kolegą, koleżanką w pracy. Nasz komunikat bywa źle odczytany, opacznie zrozumiany. Kto za to ponosi winę? Nadawca komunikatu, czy jego odbiorca?

Bariery komunikacyjne

http://rcif.pl/aktualnosci/47_bariery_rozwoju_przedsiębiorczosci_w_polsce_wybrane_zagadnienia.html

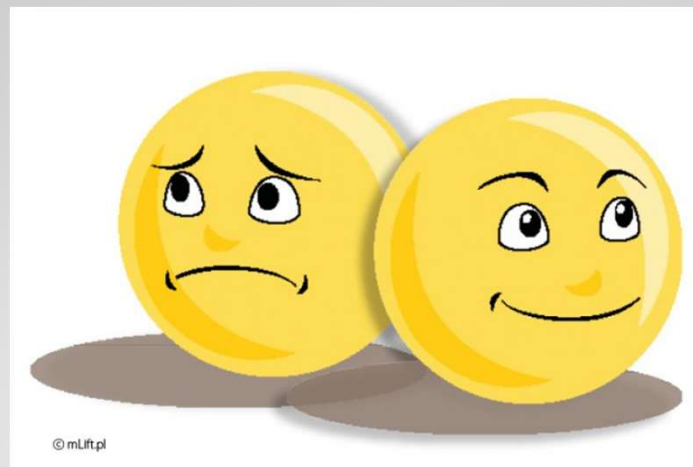
Na bariery komunikacyjne
wpływ mają takie czynniki jak:

- nastawienie
- samopoczucie tzn. stan psychofizyczny
- status społeczny
- różnice kulturowe - wychowanie, wartości
- różnice w sposobie postrzegania świata
- różne cele

On mnie nie rozumie!

Nadajemy na innych falach!

- A w szkole?
- Kto ma większy wpływ na relacje komunikacyjne – nauczyciel czy uczeń?

MODELE komunikacji nauczyciel - uczeń

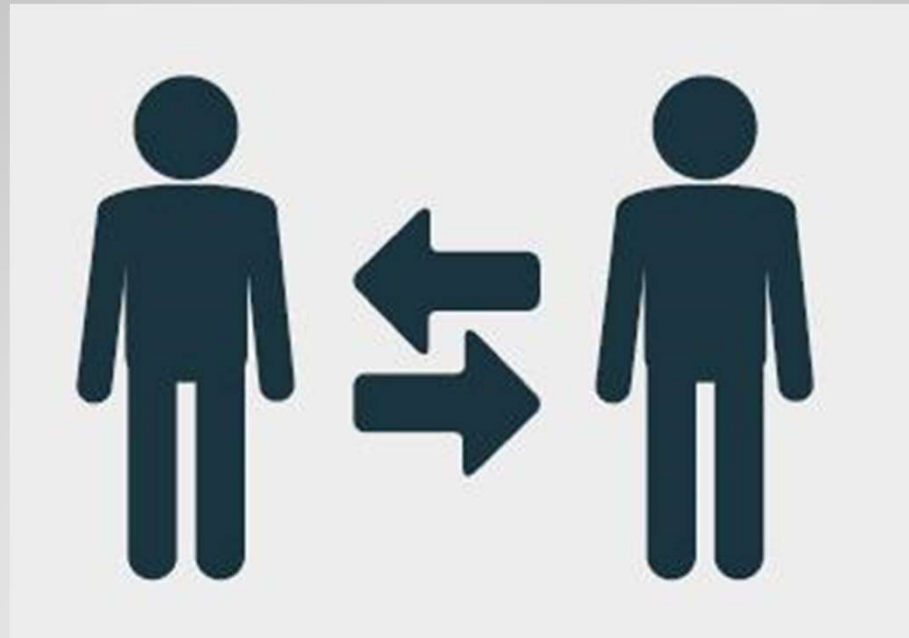
- Nie istnieje, idealny sposób dotarcia do ucznia. To, co jest dobre dla jednego, nie musi odpowiadać drugiemu.

Nauczyciel musi być gotów do podjęcia wyzwania komunikacji z uczniem

http://rcif.pl/aktualnosci/47_bariery_rozwoju_przedsiębiorczosci_w_polsce_wybrane_zagadnienia.html

- Lech Kacprzak wyróżnia dwa wzorce w komunikowaniu się między nauczycielem i uczniem:

- **wzorzec autorytarny** - opiera się na podporządkowaniu się uczniów nauczycielowi

**Ten już raczej nie istnieje
w swojej czystej postaci**

- Obustronny brak zaufania - **poziom obronny** .
- Średni poziom zaufania, oparty na szacunku - **poziom kompromisowy**.
- Pożądanym, ale rzadko osiąganym poziomem jest **komunikacja synergiczna**.

ZAUFANIE

- **wzorzec współpracujący** - także zakłada hierarchię, ale nauczyciel, bardziej tu prowokuje uczniów do działania, odkrywania, dyskusji, nie narzucając własnego zdania, co sprzyja lepszej atmosferze.

<http://www.okti.pl/inspiracje/komunikacja-jeden-jezyk-wiele-nieporozumien-i-konfliktow>

**BLOKADY W KOMUNIKACJI czyli
nieakceptacja wg Thomasa Gordona**

**Nauczyciel na problem ucznia
odpowiada językiem
wskazującym na brak
akceptacji**

Przykłady?

Przykład dotyczy ucznia, który ma trudności z wykonaniem w terminie pewnego wyznaczonego mu zadania. Oto pięć typowych reakcji nauczyciela:

- *Nakazywanie, komenderowanie, polecenie:*
  - „Przestań się uzalać i weź się do roboty”.

- *Ostrzeganie, groźba:*

„Jeśli nie będziesz dużo pracował, nie masz co marzyć o dobrych stopniach w tej klasie”.

- *Moralizowanie, głoszenie kazań „powinieneś, powinnaś”*: „Wiesz dobrze, że z chwilą gdy przychodzisz do szkoły, twoim zadaniem jest nauka. Swe osobiste problemy powinieneś zostawić w domu, bo tam jest ich miejsce”.

<http://wiecjestem.us.edu.pl/category/tagi/bariery-komunikacyjne>

- *Doradzanie, sugerowanie, proponowanie rozwiązań:*
„Musisz lepiej zaplanować sobie dzień. Wówczas uda ci się wszystko wykonać”.
- *Pouczanie, robienie wykładu, dostarczanie logicznych argumentów:* „Przyjrzyjmy się faktom. Pamiętaj, że do końca roku szkolnego jest jeszcze tylko 34 dni i tylko tyle zostało ci na wykonanie zadania”.

- *Inne zawierają osądzanie, krytykowanie, dezaprobatę potępienie*

np. Jesteś po prostu leniwy albo lubisz wszystko odkładać na ostatnią chwilę.

- *Obrzucanie ucznia wyzwiskami, wyśmiewanie, ośmieszanie:*

Zachowujesz się jak czwartoklasista, a nie jak kandydat do szkoły średniej.

- *Interpretowanie, analizowanie, diagnozowanie:*

Starasz się po prostu wykręcić od wykonania tego zadania.

- *Następne dwie kategorie to próby poprawy nastroju ucznia, odsunięcie problemu lub zaprzeczenia, by kiedykolwiek istniał., np.:*

Jesteś naprawdę bardzo zdolnym młodym człowiekiem. Jestem pewien, że jakoś dasz sobie radę.

Lub:

Nie jesteś jedyny, który to przeżywa. Ja miałem takie same problemy z trudnymi zadaniami. Poza tym jak już w to wejdiesz zobaczysz, że to wcale nie jest takie skomplikowane.

- W tych treściach może pojawić się również sarkazm, dowcipkowanie, zabawianie.
- W powyższych blokadach komunikacyjnych nie chodzi wyłącznie o samą treść przekazywanego zdania, ale o jego odbiór.
  - Jak uczeń je odbierze?

poczucie się urażony, poniżony, nabuzowany złymi emocjami, chęcią odwetu, albo będzie miał poczucie winy, może też poczuć się mało ważny (zignorowany), zastraszony czy usprawiedliwiony.

- Nawet pochwała w obliczu jakiegoś problemu ucznia może być odebrana przez niego jako nieszczerza i może zostać wewnętrznie odrzucona.

Żaden nauczyciel, nie chce takiej interpretacji swoich słów!

**AKCEPTACJA czyli
odblokowanie komunikacji**

Brak akceptacji

- zamyka ludzi,
- wywołuje w nich reakcje obronne i uczucie niepokoju,
- sprawia, że boją się mówić, czy przyjrzeć się sobie z bliska."

Tu Gordon proponuje:

- **słuchanie bierne** czyli milczenie, które „jest niezwykle ważnym komunikatem bezsłownym, może sprawić, że uczeń poczuje się naprawdę zaakceptowany i zachęci go do dalszego otwarcia”
- **milczenie koniecznie poparte gestami:** skinienie głową, ruchy mimiczne twarzy, sygnały słowne jak „aha”, „hm”, „no tak”, które wyrażają nasze zainteresowanie.

- **dodatkowa zachęta** np.

„Czy chciałbyś coś więcej na ten temat powiedzieć?”

„To interesujące, mów dalej.”,

„Czy chciałbyś ze mną o czymś porozmawiać?”

Tego typu sygnały słowne i bezsłowne mogą sprawić, że uczeń sam wyciągnie wnioski ze swojej wypowiedzi, poczuje się ważny, chętniej się zwierzy, poczuje, że jest akceptowany, a nie oceniany.

Jest to tzw. aktywne słuchanie.

Uczeń mówi: *Nienawidzę sztuki to dobre dla lalusiów.*

Uczeń czuje: *rozczarowanie z powodu nieudanego rysunku.*

Jeśli nauczyciel sądzi, że udało mu się rozszyfrować taki komunikat, w następnym kroku może spróbować zwerbalizować to odkrycie mówiąc np.

Widzę, że nie przepadasz za rysowaniem

Uczeń może odpowiedzieć: *Tak, nie lubię rysować, nie wychodzi mi to.*

Albo

Właściwie lubię rysować, ale ten rysunek mi nie wyszedł.

Gordon pisze:

„najbardziej niedźwiedzią przysługą jaką nauczyciele mogą wyświadczyć uczniom, jest ochrona przed ich własnymi problemami; odmawiają im w ten sposób najważniejszego doświadczenia: radzenia sobie z konsekwencjami własnych decyzji”.

- Uczennica: - *Zostawiłam podręcznik i zeszyt w domu.*
- Nauczycielka: - *Hm, masz problem...*
- Uczennica: *Tak, w zeszycie miałam rozwiązane zadania domowe.*
- Nauczycielka: *Ciekawa jestem jakie znajdziemy wyjście z tej sytuacji.*
- Uczennica: *Mogłabym zatelefonować do mamy i poprosić, aby mi to przyniosła.*

- Wg Gordona metoda aktywnego słuchania może być nieskuteczna w przypadku zachowań uczniów znajdujących się poniżej tzw. „linii akceptacji”, jak np. dewastowanie mienia szkoły, wulgarne zachowanie, nieprzestrzeganie zasad itp.

W takim przypadku to nauczyciel najczęściej czuje się obciążony odpowiedzialnością za zachowanie uczniów, uznaje to za swój problem, a nawet porażkę.

Aby móc poprowadzić lekcję bez zakłóceń...

Nauczyciel musi wzmacniać dobre zachowania zgodnie z zasadą, że:

- dobre zachowanie + wzmocnienie (nagroda) = jeszcze lepsze zachowanie
- dobre zachowanie + brak wzmocnienia = pogorszenie zachowania
- złe zachowanie + wzmocnienie = jeszcze gorsze zachowanie
- złe zachowanie + brak wzmocnienia = poprawa zachowania

Nauczyciel powinien mieć opracowany jasny tryb postępowania, zakładający konsekwentne stopniowanie swoich reakcji, poprzez np.:

- ✓ a) wysyłanie sygnału np. *Tomku, proszę, abyś więcej nie rozmawiał.*
Bardzo ważne jest, aby nauczyciel pamiętał o pozytywnej reakcji tuż po ustaniu zakłócającego zachowania, mówiąc np. *Doskonale, teraz możemy pracować dalej.*
- ✓ b) wyznaczanie granicy, gdy uczeń nie zareaguje na uprzedni sygnał np. *Tomku, nie życzę sobie, abyś mi przeszkadzał w prowadzeniu lekcji.*
- ✓ c) zapowiedź sankcji, gdy uczeń nadal zachowuje się nieodpowiednio np. *Jeśli nadal będziesz mi przerywał, wpiszę ci uwagę do zeszytu.*
- ✓ d) wykonanie sankcji, gdy wszystkie kroki zostały wyczerpane, zgodnie z zapowiedzią, nauczyciel konsekwentnie wykonuje sankcję

Nauczyciel nie może dać się uczniom sprowokować do słownej utarczki, byłaby to jego porażka w komunikacji nie tylko z tym jednym uczniem, ale w przyszłości z innymi uczniami, świadkami tej sytuacji.

Komunikacja nauczyciela z uczniem to nie jest wojna sił przeciwnych, to jest po prostu wychowanie pełne ciepła, szacunku, ale też wymagań i konsekwencji.

Komunikaty typu „ja”
wyrażają **uczucia nauczyciela**

np.

*Denerwuje mnie, kiedy stukasz długopisem
o ławkę.*

albo: *Ten hałas mnie męczy.*

lub: *Martwi mnie, że używasz takich
wyrazów.*

**Komunikaty „ja” można nazwać
komunikatami odpowiedzialności**

W ten sposób sygnalizujemy, że uczeń jest w porządku, tylko jego zachowanie nie jest w porządku.

Mogą motywować ostatecznie ucznia do zmiany swojego zachowania, gdyż wcześniej nie zdawał sobie sprawy z tego jak jego zachowanie wpływa na innych

Zabieg odniesienia się do tego co czuje uczeń

np. jeśli dziecko uderzyło kolegę, zamiast kary, można nazwać jego uczucia,

np.: - *Widzę, że jest bardzo zdenerwowany.*

Następnie, nauczyciel może wskazać metodę, która pomoże mu się z tym zmierzyć

np. - *Słyszę, że jesteś zmartwiony, byłoby lepiej, gdybyś wyraził to bez używania wulgarnych słów.*

Dziecku jest łatwiej zmienić swoje zachowanie, jeśli jego uczucia zostaną zaakceptowane"

- Można też pokazać dziecku jak może się poprawić np. - *Chciałabym zobaczyć listę słów, których możesz używać zamiast tamtych.*

Tu mamy do czynienia z przerzuceniem odpowiedzialności na dziecko, ale w taki sposób aby ono samo mogło się jakoś zrehabilitować za swoje zachowanie.

KOMUNIKACJA a proces oceniania

- dobre relacje budowane są nie po to, aby "było miło" w klasie, ale po to aby w jak najszerszym stopniu zostały osiągnięte cele nauczania.

<https://zygmuntmakolonne.wordpress.com/2015/11/20/nauczyciel-uczen-proces-nawiazywania-kontaktu/>

- Wskazywanie zalet odpowiedzi pisemnej lub ustnej lepiej służy regulacji uczenia się niż wskazywanie wad. Uczeń jest pierwszym i najważniejszym adresatem oceny, i to adresatem aktywnym.

- Aby komunikacja była skuteczna, musi istnieć psychologiczna gotowość przyjęcia komunikatu. Jest to szczególnie ważne w przypadku, kiedy ów komunikat zawiera ocenę.
- informacje niepochlebne są słuchane nieuważnie i szybko eliminowane z pamięci, albo odbierane jako zarzut, atak.

- Podczas komunikowania oceny, należy zacząć od podania informacji pozytywnych, pochlebnych, takich, które zostaną wysłuchane uważnie i spowodują życzliwe nastawienie odbiorcy do nadawcy.

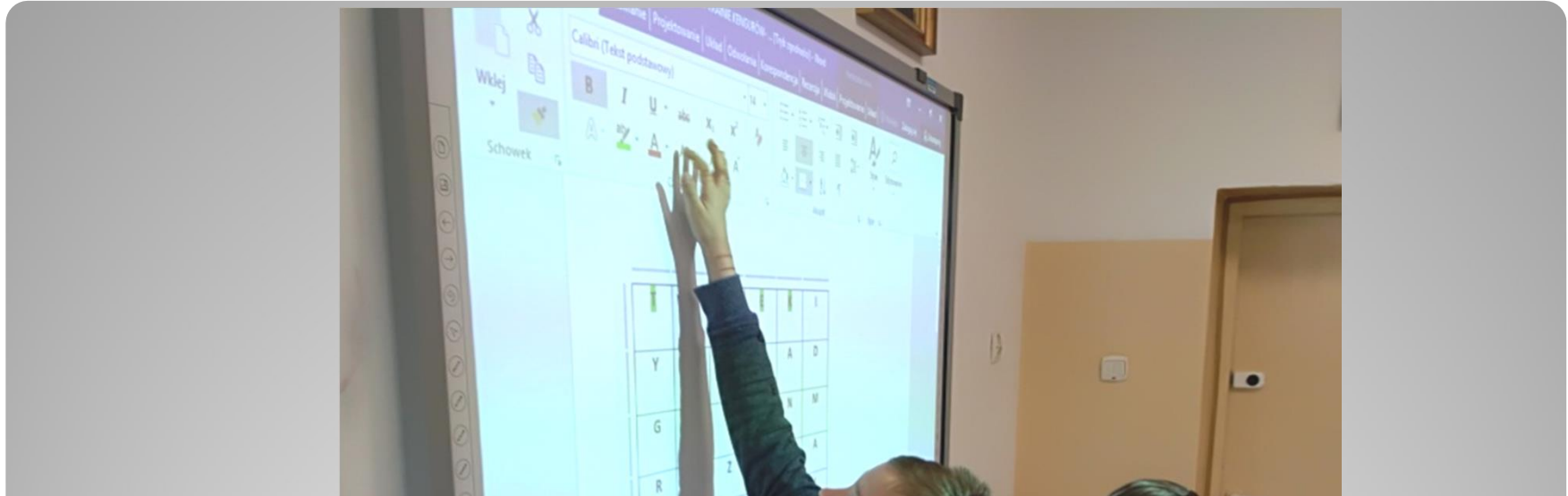

- Należy kłaść nacisk na niepoprawne zadanie , a nie na nieumiejętność ucznia.
- np. ***Zdania w twojej pracy nie są poprawnie zbudowane***, w drugim członie nie ma powiązania z podmiotem pierwszego członu.
- Niepoprawny jest natomiast komunikat typu: *Nie umiesz budować poprawnych zdań.*

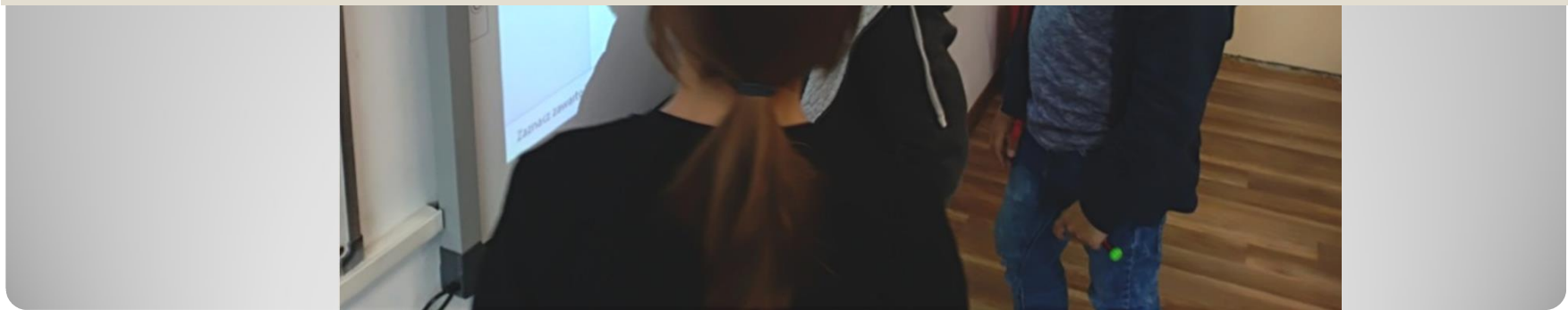
- Przy ocenianiu np. sprawdzianów **nie odnotowywać na marginesie wyłącznie błędów** - tak jakby one tylko były ważne. Należy wpisywać np. innym kolorem również **pozytywne uwagi na temat danej pracy ucznia.**

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

Bibliografia

- Gordon Thomas, *Wychowanie bez porażek w szkole*, Warszawa, Instytut Wydawniczy PAX, 1998.
- Stróżyński Klemens, *Ocena - Ocenianie* [w:] *Wychowawca*, Kraków, nr 5/2007.
- *spgskomielna.w.interia.pl/dok/komunikacja.doc*